

การเสริมสร้างสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ดวงเดือน อินทร์บำรุง

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี

duen23@yahoo.com

บทคัดย่อ

ในสภาพสังคมปัจจุบัน การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนนั้น พยาบาลจัดว่าเป็นบุคลากรกลุ่มที่มีความสำคัญในการให้บริการ พยาบาลจำเป็นต้องใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล เพื่อช่วยให้การพยาบาลมีประสิทธิภาพ การคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญต่อการตัดสินใจทางการพยาบาล คือ ระบุปัญหา กำหนดทางเลือก รวบรวมข้อมูล ประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ปฏิบัติตามทางเลือก ประเมินผลการตัดสินใจ จุดมุ่งหมายของบทความนี้เพื่อส่งเสริมการเพิ่มกลยุทธ์การสอนที่พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล

คำสำคัญ: การคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักศึกษาพยาบาล การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล

Abstract

Nowadays, regarding the complexity of health condition among people in society. It can be seen that nurse are a key person for providing an essential care for patients. Therefore, critical thinking is a crucial skill for making a decision in every steps of nursing process in order to enhance the effectiveness of nursing care including identifying patient's problems, choosing options of care, gathering information, evaluating choices, and choosing the best alternatives for decision-making. The aim of this article is aimed to promote the teaching strategies that can be developed critical thinking skills in nursing education.

Keywords: Critical Thinking Skills, Nursing Students, Nursing education

บทนำ

“การพยาบาล” เป็นการกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการดูแลและการช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย การฟื้นฟูสภาพ การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์กระทำการรักษาโรค ทั้งนี้โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะการพยาบาล (พระราชบัญญัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์, 2540) การพยาบาลเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิดเพื่อการแก้ปัญหาและดูแลผู้ป่วยโดยการเลือกใช้ข้อมูลและการปฏิบัติที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วย ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ คือ ระบุปัญหา กำหนดทางเลือก รวบรวมข้อมูล ประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ปฏิบัติตามทางเลือก ประเมินผลการตัดสินใจ ดังนั้นคุณภาพของการตัดสินใจของพยาบาลเป็นผลโดยตรงต่อคุณภาพของการพยาบาล

การจัดการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์สุขภาพในอดีตจะให้ความสำคัญกับเนื้อหาเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการปรับให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิดให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนมากขึ้นเพื่อพัฒนาความเป็นวิชาชีพต่อไปในอนาคต (Kahlke, R. & White, J., 2013) แนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระดับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน (DeSimone, 2006) ในการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลเน้นใช้กระบวนการพยาบาลซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาคุณลักษณะและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Chabeli, 2007) สถาบันการศึกษาพยาบาล จึงมีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตพยาบาล หากนักศึกษาได้รับการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ก็จะยิ่งส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นและสามารถปฏิบัติงานในทีมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อการพยาบาล

พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540 สภาการพยาบาลได้กำหนดสมรรถนะหลักของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง สมรรถนะที่ 13 คือ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างคุณค่าในตนเอง และสมรรถนะในการปฏิบัติการพยาบาล โดยกำหนดให้มีความคิดสร้างสรรค์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ (สภาการพยาบาล, 2556) ทั้งนี้พยาบาลที่สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาทางการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Walthew, P.J., 2004) ซึ่งบทบาทของการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติการพยาบาล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยให้การลงข้อสรุป การระบุปัญหา หรือการตัดสินใจของพยาบาลมีเหตุผล ถูกต้องแม่นยำ มีการรวบรวมข้อมูล ค้นหาข้อมูล ที่ถูกต้อง เพื่อระบุประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน
2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยในการวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง และประเด็นปัญหาไปสู่การลงข้อสรุปที่เป็นไปได้จริง
3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยในการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางการพยาบาล

การประชุมวิชาการระดับชาติ การเรียนรู้เชิงรุก ครั้งที่ 6 “Active Learning ตอบโจทย์ Thailand 4.0 อย่างไร”

วันที่ 26 - 27 มีนาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

4. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยในการลงข้อสรุปและตรวจสอบข้อสรุปอ้างอิงนั้น ว่าอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่แน่ใจว่าถูกต้อง

5. การให้การพยาบาลเป็นการดูแลบุคคลภายใต้ปรัชญามนุษยนิยม พยาบาลจึงต้องให้การพยาบาลบุคคล ภายใต้บริบทความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ละคนมีคุณค่าและความเชื่อที่แตกต่างกันไป และยังมี ความแตกต่างกันในตัวพยาบาลด้วยเช่นกัน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้พยาบาลได้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบในบริบทที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความกระจำในการตัดสินใจคุณค่า และความเชื่อ

6. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยให้การพยาบาลได้คำนึงถึงความคุ้มค่า พยาบาลจึงต้องมีความสามารถทั้งด้านการให้การพยาบาลและประสิทธิภาพ โดยรวมของการบริการสุขภาพที่มีอยู่

จะเห็นได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อคุณภาพของการปฏิบัติการพยาบาลอย่างยิ่ง ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะส่งผลให้การตัดสินใจแก้ปัญหาทางการพยาบาลอยู่ภายใต้มาตรฐาน มีความถูกต้องครอบคลุมและชัดเจน ทำให้ไม่เกิดอันตรายต่อผู้รับบริการได้ นอกจากนี้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังครอบคลุมถึงการไตร่ตรองความถูกต้องเหมาะสมตามหลักจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพอีกด้วย

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking)

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ “Critical” เป็นคำที่มีรากฐานมาจากภาษากรีก 2 คำ คือ "kriticos" หมายถึง การตัดสินใจ (discerning judgment) และ คำว่า "kriterion" หมายถึง มาตรฐาน (standards) ดังนั้นจากรากศัพท์ หมายถึง ความคิดการตัดสินใจตามมาตรฐาน ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ในด้านการปฏิบัติ Critical Thinking เป็นกระบวนการที่ใช้สติปัญญาในการทำกิจกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นความคิดที่ใช้เหตุผล ความคิดแบบไตร่ตรอง ในการตรวจสอบเหตุผลทั้งของตนเอง ผู้อื่น และข้อเท็จจริง และการคิดอย่างมีวิจารณญาณเน้นที่การตัดสินใจว่า อะไรควรเชื่อหรืออะไรควรปฏิบัติ (Bailin, S., 2002)

กระบวนการพยาบาลกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กระบวนการพยาบาล เป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล ที่จะช่วยให้พยาบาลสามารถให้การพยาบาลอย่างเป็นระบบ กระบวนการพยาบาลประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินภาวะสุขภาพ การวินิจฉัยทางการพยาบาล การวางแผนการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผลกิจกรรมทั้ง 5 ขั้นตอน เป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นพลวัตรตลอดเวลาตามภาวะสุขภาพของผู้ใช้บริการ เพื่อให้เป้าหมายทางการพยาบาลบรรลุผล คือ สามารถตอบสนองความต้องการการบริการด้านสุขภาพของผู้ใช้บริการ ครอบครัวและชุมชนได้ การใช้กระบวนการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมเป็นระบบระเบียบ มองเห็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับปรัชญา และแนวทางของการพยาบาล แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล ซึ่งจะนำมาเป็นกรอบ

ในการวางแผนการพยาบาล และขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพยาบาลก็คือ การประเมินผล การปฏิบัติการพยาบาล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการพยาบาลให้เหมาะสมกับภาวะผู้ใช้บริการ พยาบาลจำเป็นต้องใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล โดยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะมีบทบาทในฐานะที่เป็นทางปัญญา (Critical Thinking as Cognitive Engine) ที่จะขับเคลื่อนให้กระบวนการพยาบาลมีประสิทธิภาพ (Alfaro-Lefevre, 1999) หากพิจารณาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล พยาบาลจะสามารถนำการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้ให้ในกระบวนการพยาบาล เพื่อให้กระบวนการพยาบาลเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ขั้นตอนของกระบวนการพยาบาลและการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล

ขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล	การใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล
การประเมินภาวะสุขภาพ	
เป็นการรวบรวมข้อมูลของผู้ใช้บริการอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของผู้ใช้บริการ	พยาบาลใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการพิจารณา ตรวจสอบและตีความข้อมูลที่รวบรวมมา แยกแยะ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง และทำความเข้าใจกับข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้อง นำเชื่อถือ และความเพียงพอของข้อมูล
การวินิจฉัยทางการพยาบาล	
เป็นการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อระบุแบบแผนสุขภาพและการเปรียบเทียบกับภาวะปกติหรือกับบรรทัดฐาน และการเขียนข้อความเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของผู้ใช้บริการอย่างย่อแต่ชัดเจนและคำนึงถึงความเหมาะสมในการให้การพยาบาล	พยาบาลใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการลงข้อสรุปเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของผู้ใช้บริการ โดยใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแบบแผนสุขภาพหรือกรอบแนวคิดที่ใช้ในการพยาบาล การทบทวนความสมบูรณ์ของข้อมูล การวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลส่วนต่างๆ เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในเชิงเหตุผล รวมถึงการใช้เหตุผลเชิงนิรนัยในการเปรียบเทียบข้อมูลผู้รับบริการกับบรรทัดฐานหรือทฤษฎี หรือการใช้เหตุผลเชิงอุปนัย ในการค้นหาแบบแผนด้านสุขภาพของผู้รับบริการหรือชุมชน เพื่อตั้งสมมติฐานของปัญหาของผู้ใช้บริการ และหาข้อมูลเพื่อสนับสนุนหรือทดสอบสมมติฐานก่อนการตัดสินใจระบุปัญหาที่แท้จริงของผู้ใช้บริการ

ขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล	การใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล
การวางแผนการพยาบาล	
เป็นการตัดสินใจถึงวิธีการช่วยเหลือผู้ใช้บริการในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการรักษา การบำรุง หรือการฟื้นฟูสุขภาพ	พยาบาลใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการเลือกสรรวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม มีการพิจารณาแนวทางการแก้ปัญหอย่างรอบคอบรอบด้านโดยไม่ด่วนปฏิเสธวิธีการแก้ปัญหอย่างใดอย่างหนึ่งออกเสียก่อน ที่ได้มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน มีการพิจารณาไตร่ตรองผลกระทบของปัญหาแต่ละประเด็น ที่มีต่อความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขก่อนหลัง และใช้หลักเหตุผล นิย ใน การ ประยุกต์ แนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีต่างๆ มาใช้ในการเลือกสรรวิธีการให้การพยาบาลอย่างเหมาะสม
การปฏิบัติการพยาบาล	
เป็นการนำแผนการพยาบาลไปปฏิบัติกับผู้ใช้บริการ โดยการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีทางการพยาบาลผสมผสานกับทักษะเชิงวิชาชีพ	พยาบาลต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในขณะที่ปฏิบัติการพยาบาล โดยมีการตรวจสอบความพร้อมของตนเองในการให้การพยาบาล มีการสังเกตรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลผู้ใช้บริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินภาวะสุขภาพของผู้ใช้บริการ และปรับปรุงแผนการพยาบาลให้เป็นปัจจุบัน รวมทั้งการไตร่ตรอง การปฏิบัติงานของตนเอง
การประเมินผล	
เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในการเปรียบเทียบการตอบสนองของผู้ใช้บริการกับภาวะสุขภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้ใช้บริการ	พยาบาลต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการตัดสินใจ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของกิจกรรมการพยาบาล มีการค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยขัดขวางความสำเร็จในการให้การพยาบาล และวิเคราะห์และประเมินภาวะสุขภาพของผู้ใช้บริการ ภายหลังการให้การพยาบาล

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการอาศัยความคิดซับซ้อนและความรู้สึกลึกซึ้ง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ การเรียนรู้เชิงรุก ครั้งที่ 6 “Active Learning ตอบโจทย์ Thailand 4.0 อย่างไร”

วันที่ 26 - 27 มีนาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

สร้างสรรค์ โดยมีหลักในการจัดการเรียนการสอน คือ 1) ผู้เรียนสร้างความรู้ (Construction of knowledge) โดยการเรียนรู้ จัดระบบ ตีความ และวิเคราะห์ข้อมูล 2) ผู้เรียนใช้การสืบสอบทางวิชาการ (Disciplined inquiry) โดยการนำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นความเข้าใจลึกซึ้ง 3) การให้คุณค่านอกเหนือจากห้องเรียน (Value beyond school) นักศึกษาพยาบาลสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้กับสภาพจริงภายนอกห้องเรียนได้ (ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์ และสุภาวดี นพจุจจินดา, 2554) นอกจากนี้ยังเป็นวิธีที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีหลากหลายวิธี ดังนี้

1. การสอนโดยใช้คำถาม (Questioning Method) โดยผู้สอนมีการใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนในลักษณะต่างๆ เพื่อกระตุ้นความคิดเชิงเหตุผล การวิเคราะห์ วิจารณ์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า
2. การสอนโดยการสืบค้น (Inquiry Method) โดยผู้สอนตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล ค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ การสังเกต โดยการตั้งคำถามเพื่อการสืบค้น อะไร ใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เมื่อผู้เรียนหาเหตุผลมาอธิบายสาเหตุ
3. การสอนโดยใช้แผนที่โน้ตทัศน์ (Concept mapping) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนจัดระบบเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้ จัดลำดับ และเชื่อมโยงความสำคัญของแต่ละมโนทัศน์
4. การสอนแบบแก้ปัญหา (Problem solving method) การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
5. การสอนโดยการระดมสมอง (Brain-storming) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น มีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาให้มากที่สุด มีการอภิปราย ทบทวนความคิดทั้งหมด จัดหมวดหมู่หรือประเภท รวมทั้งจัดให้มีการอภิปรายทบทวนความคิด
6. การสอนโดยใช้โค้ช (coaching) เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ และพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนให้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โค้ชเป็นรูปแบบหนึ่งของการนิเทศเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
7. การสอนแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) เป็นกระบวนการซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง (โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ต้องการก็ได้) ผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนรู้ การเลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งประเมินตนเอง โดยอาจารย์ทำหน้าที่กระตุ้นและให้คำปรึกษาผู้เรียน
8. การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-center) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้จัดหรือดำเนินการให้สอดคล้องกับผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคลความสามารถทางปัญญา วิธีการเรียนรู้โดยบูรณาการคุณธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตามความถนัด ความสนใจด้วยวิธีการ

กระบวนการและแหล่งการเรียนรู้ ที่หลากหลายที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตรที่กำหนด

9. การสอนแบบปัญหาเป็นหลัก (Problem-based learning) เป็นวิธีการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีที่สามารถเพิ่มสมรรถนะการคิดวิเคราะห์และการตั้งคำถามการเรียนรู้ของผู้เรียนได้และควรส่งเสริมให้นำวิธีการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมาเป็นแนวทางการเรียนการสอนในการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์และสาขาวิชาชีพหนึ่งต่อไป

10. การเรียนรู้โดยการสะท้อนคิด (Reflective thinking) เป็นวิธีใช้ที่ช่วยให้มีการคิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนโดยการคิดย้อนกลับในประเด็นที่กำลังคิดเพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นความรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น การสะท้อนคิดเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นที่การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่คิดอยู่ สิ่งปฏิบัติหรือสิ่งที่เป็นอยู่

11. การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) เป็นวิธีการสอนในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้อย่างมีเหตุผล หลักการสำคัญของการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เกิดขึ้นในบริบทที่เป็นจริงและจากการแก้ปัญหาในสภาพจริง 2) ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากการกระทำการแก้ปัญหาและการมีปฏิสัมพันธ์ 3) ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้น 4) ผู้สอนเป็นแหล่งเรียนรู้และผู้อำนวยความสะดวก 5) แหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย และขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นกระตุ้นความรู้เดิม 2) ขั้นเสนอปัญหา 3) ขั้นเสนอแนวทางการแก้ปัญหา 4) ขั้นสรุปความคิดรวบยอด 5) ขั้นประยุกต์ใช้

12. การสอนที่ใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-based Learning) สอนโดยการมอบหมายงานให้นักศึกษา ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ สรุป และนำเสนอกระบวนการวิจัย และผลการวิจัยเป็นวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการเชื่อมโยงความรู้ เกิดแนวคิดใหม่ ตลอดจนการนำแนวคิดไปใช้

แนวทางการจัดการเรียนการสอนในคลินิกเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

แนวทางการจัดการเรียนการสอนในคลินิก เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แนวทางหนึ่งที่นักการศึกษาพยาบาลนำมาใช้ในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักศึกษา เนื่องจากการสะท้อนคิดหรือการคิดอย่างไตร่ตรอง (Reflective Thinking) ส่งเสริมให้นักศึกษาได้พิจารณาจุดบกพร่องจากการปฏิบัติการพยาบาล ได้หาวิธีการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาตนเองในการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งครอบคลุมถึงเนื้อหาความรู้ทางการพยาบาล การคิดเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจแก้ไขปัญหาทางคลินิก แลประเด็นข้อแย้งทางจริยธรรม (Alfaro-Lefevre, 1999) ได้ให้ความสำคัญกับการคิดไตร่ตรองต่อการกระทำของตนเองว่า เป็นส่วนหนึ่งของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งการคิดอย่างไตร่ตรองอาจจะเกิดขึ้นทั้งในขณะที่พยาบาลกำลังให้การพยาบาลหรือเกิดขึ้นภายหลังจากการปฏิบัติการพยาบาล กล

ยุทธศาสตร์สำคัญในการกระตุ้นให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการสะท้อนคิดในระหว่างการปฏิบัติการพยาบาลหรือ ภายหลังจากปฏิบัติการพยาบาล คือ กลยุทธ์ในการใช้คำถาม ใช้คำถามกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดทบทวน ตรวจสอบการใช้กระบวนการพยาบาลของตนเอง

ตารางที่ 2: ตัวอย่างคำถามการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการใช้กระบวนการพยาบาล

ขั้นตอนกระบวนการพยาบาล	ตัวอย่างคำถามการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
การประเมินภาวะสุขภาพ	- มีข้อสันนิษฐานใดที่ยังไม่ได้นึกถึงหรือยังไม่ได้พิจารณาหรือไม่? - นักศึกษาจะมั่นใจได้อย่างไรว่าข้อมูลที่ไดมามีความ...ถูกต้องแม่นยำ? - มีข้อมูลใดบ้างที่นักศึกษาควรจะไปตรวจสอบอีกครั้ง? - มีข้อมูลใดบ้างหรือไม่ที่ไม่สอดคล้องกัน นักศึกษาได้ตรวจสอบหรือยัง? - นักศึกษามั่นใจกับการสรุปอ้างอิงของตนเองได้อย่างไร? - นักศึกษาคิดว่าข้อมูลที่รวบรวมมาครอบคลุมเพียงพอหรือยัง?
การตั้งข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล	- ข้อวินิจฉัยทางการพยาบาลที่นักศึกษาระบุไว้ มีข้อมูลหลักฐานสนับสนุนได้ดีเพียงพอหรือไม่? - มีปัญหาอื่นๆ อีกหรือไม่ที่นักศึกษาไม่ได้นึกถึง? - นักศึกษาเข้าใจสาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนแล้วหรือไม่ อย่างไร? - ข้อวินิจฉัยทางการพยาบาลที่กำหนดขึ้น สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกันหรือไม่? มีข้อคำถามหรือข้อสงสัยที่คนอื่นอาจจะมีคำถามอะไรบ้าง
การวางแผนการพยาบาล	- เป้าหมายการพยาบาลมีความเป็นไปได้ ชัดเจน และเน้นผู้ป่วยเป็นสำคัญหรือไม่? - เป้าหมายการพยาบาลสะท้อนถึงสิ่งที่คาดหวังให้เกิดกับผู้ป่วยได้ดีเพียงใด? - การวางแผนการพยาบาลมีความเหมาะสม ครอบคลุม และสามารถอธิบายและอ้างอิงในเชิงทฤษฎีได้ถูกต้องหรือไม่ อย่างไร? - นักศึกษามั่นใจแล้วหรือไม่ว่า กิจกรรมการพยาบาลมีความเหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม หรือความเชื่อของผู้รับบริการ
การปฏิบัติการพยาบาล	- ระหว่างการปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษาสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรที่เกิดกับผู้รับบริการบ้าง? - กิจกรรมการพยาบาลยังคงเหมาะสมอยู่หรือเปล่า? นักศึกษาควรมี

ขั้นตอนกระบวนการพยาบาล	ตัวอย่างคำถามการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
	กิจกรรมการพยาบาลอะไรที่แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่?
การประเมินผล	- นักศึกษาได้ดำเนินการในแต่ละขั้นตอนอย่างถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่เพียงใด?
	- นักศึกษาควรจะทำอย่างไรบ้างเพื่อให้การปฏิบัติการพยาบาลของฉันทึดีขึ้น?

บทสรุป

ดังนั้นในภาวะยุคของการปฏิรูประบบสุขภาพ ซึ่งต้องการใช้การบูรณาการกระบวนการปฏิบัติงานของหน่วยงานด้านสาธารณสุข เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชน ที่มีขอบเขตการบริการด้านสุขภาพที่กว้างขวางขึ้น มีความซับซ้อนในการปฏิบัติมากขึ้น (Complexity) พยาบาลซึ่งเป็นบุคลากรกลุ่มที่มีความสำคัญในการให้บริการดังกล่าว มีขอบเขตการให้บริการที่ขยายมากขึ้น มีการทำงานที่เป็นปัจเจกชน มีเอกสิทธิ์ในการทำงาน (autonomy) มากขึ้น ดังนั้น กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญต่อการตัดสินใจทางการพยาบาล การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการทางสมอง ส่วนการปฏิบัติการพยาบาลเป็นกระบวนการพยาบาลทางวิทยาศาสตร์ที่ประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อปฏิบัติต่อมนุษย์ การพยาบาล ผู้ปฏิบัติคือ “พยาบาล” จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เกิดความคิดดังกล่าว เพื่อใช้ในการตัดสินใจในการทำงาน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ด้วยตัวเอง และสามารถช่วยงานในทีมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์ และสุภาวดี นพรุจินดา.(2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวความคิดการเรียนรู้สภาพจริงเพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี.วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 4(3), 63-77

สภาการพยาบาล. (2556). สมรรถนะผู้ประกอบการวิชาชีพการพยาบาล และการผดุงครรภ์ (Competencies of Registered Nurses). (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: ศิริยอดการพิมพ์.

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย. (2543). การคิดอย่างมีวิจารณญาณ: การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธาเพรส แอนด์ กราฟฟิค จำกัด.

Alfaro-Lefevre R. 2nd ed. Philadelphia: W.B. Saunders; 1999. Critical Thinking in Nursing: A practical approach.

Bailin,S. (2002). Critical thinking and science education. Science & Education, 11(4), 361–375.

Chabeli, M.M. (2007). Facilitating criticalthinking within the nursing processframework: A literature review.Health SA Gesundheit, 12(4),69-89.

- Chan ZC. (2013). A systematic review of critical thinking in nursing education. *Nurse Education Today*;33(3):236–240.
- DeSimone, B. B. (2006). Curriculum design to promote the critical thinking of accelerated bachelor's degree nursing students. *Nursing Educator*, 31(5), 213-217.
- Kahlke, R. & White, J. (2013). Critical thinking in health sciences education: Considering “three waves.” *Creative Education*, 4(12A), 21-29.
- Locsin R.C. The dilemma of decision-making processing thinking critical to nursing. *Holistic Nursing Practice*. 2001; 15(3):1–3.
- Papathanasiou, I.V., Kleisari, C. F., Fradelos, E. C., Kakou, K., & Kourkouta, L. (2014). Critical Thinking: The Development of an Essential Skill for Nursing Students. *Acta Informatica Medica*, 22(4), 283–286. <http://doi.org/10.5455/aim.2014.22.283-286>
- Simpson E, Courtney M. Critical Thinking in Nursing Education: Literature review. *International Journal of Nursing Practice*. 2002;8:89–98.
- Walther, P.J. (2004). Conceptions of critical thinking held by nurse educators. *Journal of Nurse Education*, 43, 408-411.